

Móra Ferenc:
A RÁTONI LÚD

Ezt a Rátont ne keressétek a térképen, mert vagy van rajta, vagy se. Kicsi falucska s arról nevezetes, hogy a Mária Terézia királyasszony ideje óta nem történt benne semmi nevezetes.

Akkor is csak az történt, hogy a Garam tengernek álmodta magát s elnyelte Rátont mindenestül. Az emberek ugyan idejében fölszaladtak előle a Csikombérc tetejére, de a vagyonszájokat mind elvitte a víz. Nem maradt egy istenadta lúdnál egyebük szegény rátoniaknak.

Nagy ínségük hírére meghallotta a királyasszony is. A szíve mindjárt megesett rajtuk, sebtén maga elé parancsolta az íródeákját:

– Fiam, deák, írj valami szép vigasztaló levelet azoknak a földönfutó rátoniaknak. Száz aranyat is tegyetek bele a jó szó mellé.

Szót fogadott a diák, megírta a levelet szépen, beleírta a száz aranyat is, azzal elvitte a kamaráshoz:

– Huszonöt arany jár nekem a levélírásiért; hetvenötöt tétessen kelmed a levélbe.

Kapja a levelet a kamarás, viszi a kincstartóhoz:

– Huszonöt arany jár nekem a fáradságomért; ötvenet helyezzen kend a levélbe.

A kincstartó nem szólt semmit, hanem beletett a levélbe huszonöt aranyat s szalajtott vele az inasát az udvari futárhoz.

Az inas tudta, mi az illendőség s a huszonöt aranyból nem vett el, csak húszat, a többi lelkiismeretesen átszolgáltatta a futárnak. Még azt is a lelkére kötötte, hogy menjen sebesnyargalvást, éhen ne vesszenek azok a szegény rátoniak.

Mivel azonban Ráton nem macskaugrás Bécs városához, kilyukadt a királyasszony levele az úton s az öt arany behullott a futár tarsolyába. Az pedig nagyon szégyellte volna üresen átadni a levelet a rátoniaknak, azért belecúsztatott egy vadonatúj rézkrajcárt. Utóvégre azon is csak úgy rajta van a királyasszony képe, mint az arany forinton.

Az ám, de azért mégis nagyon elképedtek a jámbor rátoniak, mikor a bírójuk felolvasta a levelet és kirázogatta a borítékját.

– Hát a száz arany? – kérdezték a futárt.

– Micsoda száz arany?

– Amelyik a levélben meg van írva.

– Hát akkor benne van, ha bele van írva.

– De nem jutott abból ide egy vörös krajcárnál egyéb.

– Jaj, atyámfiai, ilyen a természete a bécsi aranyaknak – nyargalt el nevetve a becsületes futár.

A rátoniaknak nem volt ugyan nevetnéjük, de azért úgy megéltették a királyasszonyt, hogy zengett bele a Csikombérc.

– Nem ér ez semmit – legyintett a bíró –, mert nem hallatszik föl Bécsbe. Márpedig a királyasszony nagy jó akaratát illendő volna megköszönni. Azt javallnám, felebarátaim, adjuk neki az utolsó rátoni ludat.

Az okos szót mindenki helybenhagyta, de követnek senki se ajánlkozott. Ész kell oda, nem is kicsi, az pedig hol található ezen a szegény Rátonon?

– Van itt ész, hamar kész! – ajánlotta magát a rátoni kisbíró.

Mit volt mit tenni, nem volt kibén válogatni, a rátoniak föltarisznyázták a kisbírójukat s útnak indították a ludacskával nagy aggodalmaskodás közt.

– Sose féltsenek – terelgette az ajándékot a falu futárja –, nem eszi meg a lúd a rátoni kisbíró.

Hát hiszen addig nem is volt semmi baj, míg a tarisznyában tartott. Ha a ludacska megállt legelészni, a kisbíró is megállt abrakolni. Hanem ahogy a tarisznya apadni kezdett, a kisbírónak is megfogyatkozott a jó kedve. Meg-megriasztotta a legelgető jószágot.

– Nem jó lesz így, ludacskám. Úgy nézem én, gyalogszerrel sose érünk Bécsbe. Jobb lesz az, ha én tégedet a hónom alá foglak.

A ludacska ebbe is belenyugodott s csak estefelé találta magát elgáoggni. Azt is vesztére tette, mert a kisbíró haragosan ledobta a földre.

– Ohó, ludacskám, neked nagyon a fejedbe szállt a dicsőség. No hát azért is sülvé adlak át a királyasszonynak.

S mire a nap tüzet rakott az alkonyati felhőkben, a rátoni kisbíró is tüzet rakott az erdőszélben. Persze mire a ludacska megsült szép pirosra, mint a rózsa, akkorra igen elálmosodott őkegyelme s csak másnap reggel vette észre, hogy álmában megette az egyik combját a ludacskának.

– Ejnye, ejnye, de csak csúnya is az egycombú ludacska – mondta elszomorodva s lekanyarította a másik combját is.

Hát az lett biz abból, hogy mire fölért Bécsbe, akkora csak a melle csontja maradt meg a ludacskának, lekapargatva szép tisztára a fanyelű bicskával. Azt azután nagy alázatosan nyújtotta át a királyasszonynak, mint Ráton ajándékát.

– Micsoda ez, jó ember? – kérdezte bosszúsan a királyasszony.

– Ez a rátoni lúd – mondta hajlongva a kisbíró. – Lúdnak indult el Rátonból, csontnak érkezett meg Bécsbe.

– Furcsa természete van a rátoni lúdnak – mosolyodott el a királyasszony.

– Akár a fölséged ajándékának – hunyorított egyet a rátoni követ. – Az is aranyak indult el Bécsből, réznek érkezett Rátonba.

Olyant nevetett a királyasszony, hogy belecsendült a füle az egész udvarnak, az íródeáktól a futárig. A rátoni kisbíró pedig olyan tarisznya arannyal tért haza a falujába, hogy még ma is volna belőle, ha el nem fogyott volna.

A sok szép arany persze elfogyott, hanem a rézkrajcár még most is megvan. Üveg alatt mutogatják a rátoni faluházán. Aki nekem el nem hiszi, nézze meg a maga két szemével.

(1911/14.)